
İş Dünyasında Devlet*

Murray N. Rothbard°

Ülke çapında refahın ortasında bazı ekonomik ve sosyal problemler varlığını yaygın biçimde sürdürmektedir. Bu problemler bütün ülkede aynı şekli almaktadır. Bu problemler nelerdir? Trafik keşmekeşi, yetersiz yollar, aşırı kalabalık okullar, çocuk suçluluğu, su yetersizliği. Bu tür problemler bir çok bakımdan sıkıntı verici olmuştur; hepsinden önce çatışmayı besledikleri görülmektedir. Çatışan Amerikalı gruplar arasında şiddetli muharebeler vuku bulmaktadır. Bazıları “ilerici” eğitim; diğerleri geleneksel eğitimin farklı karışımlarını istemekte. Bazıları okullarda sosyalizmin öğretilmesini talep etmekte; diğerleri serbest teşebbüsü tercih etmekte. Bazıları okullarda din istemekte; ve diğerleri Kilise ve devletin ayrı olması gerektiğini iddia etmekte. Bazı Amerikalılar suyun klorlanmanmasını diğerleri suya ilaç katılmamasını istemekte.

Suyun ya da okul açmanın çözümsüz problemler yaratan özel bir tarafı var mıdır? Nasıl oluyor da ne çeşit çelik veya otomobil üretileceği üzerinde şiddetli tartışmalar olmuyor; ne tür gazete basılacağı hakkında çatışma doğmuyor? Cevap: Hiç bir özel tarafı yoktur –çünkü, okul yapımı ve su arzı problemleri, özel teşebbüs yerine devlet bir iş yaptığında ne olduğunun örnekleridir.

Hiç bir özel firmanın sattığı ürünün azlığı (yetersizliği) sorununu insanlara daha az almalarını söyleyerek “çözmeyi” teklif ettiğini duydunuz mu? Elbette hayır. Özel firmalar müşterileri memnuniyetle karşılarlar ve ürünlerine

---

* “Government in Business” başlıklı bu yazı Freeman Eylül 1956 sayısında yayımlanmıştır. <http://www.fee.org/publications/the-freeman/article.asp?aid=252>.

°Mütevffa Murray Rothbard iktisatçı, siyaset filozofu, tarihçi ve ... bir yazardır. *Man, Economy and State* ve *The Ethics of Liberty* kitapları arasındadır.

çok talep olduğu zaman büyürler ve böylece kendileri kadar (yanında) müşterilerine de hizmet eder ve fayda sağlarlar. Sadece devlet, caddelerindeki trafik problemini kamyonları (veya özel arabaları yahut otobüsleri) yolu terke (yola çıkmamaya) zorlayarak “çözer”. Bu ilkeye göre trafik sıklığına “ideal” çözüm bütün araçları yasaklamaktır. Ancak, bunlar devlet idaresi altında beklenecek fikirlendir.

Trafik kalabalığı mı var? Bütün arabaları yasakla! Su yetersizliği mi var? Daha az su iç! Posta hizmetlerinde zaaf mı var? Mektup teslimatlarını tek güne indir! Şehirlerde suç mu var? Dışarıya çıkmayı yasakla! Müşterilerin taleplerine bu şekilde cevap veren hiçbir özel tedarikçi iş hayatında uzun süre kalamaz. Fakat, tedarikçi devlet olduğunda, devlet müşterilerin istekleri tarafından yönlendirilmek yerine, müşteriye daha azıyla veya onsuza idare etmeye yönlendirir. Özel teşebbüsün mottosu “müşteri daima haklıdır” iken devletin sloganı “Allah’ın belası halk”tır (the public be damned).

Çatışmalar ve sertlik devlet faaliyetinin tabiatındadır. Bütün gazeteler devlet tarafından yayınlansaydı ne olurdu, hayal edin. İlk olarak, bir devlet faaliyeti gelirlerini teslim edilen hizmetler için yapılan gönüllü ödemeler yerine zora dayalı vergiden elde ettiği için, o faaliyette müşteriye hizmette etkin olmaya mecbur değildir. Ve, ikinci olarak, vergi mükellefleri grupları arasında, editöryal siyaset, haber muhtevası ve hatta tabloid mi yoksa standart form mu olacağı hakkında çatışmalar doğar. “Sağcılar”, “solcular”, “orta-yolcular”, gazete için ödeme yapmaya zorlanan her bir kimse, doğal olarak, gazetenin politikasını idare etmeye çalışacaktır.

Serbest piyasada, tersine, gazete, okul veya bir paket bebek gıdası olsun, her grup kendi tercih ettiği ürünü destekler ve finanse eder. Sosyalistler, serbest müteşebbisler, ilerlemeciler, gelenekselciler, dedikoduseverler ve satranç-severler, bunların her biri kendi ihtiyaçlarını karşılayacak okullar, gazeteler veya dergiler bulurlar. Tercihlere özgürlük verilir ve hiç kimse istenmeyen bir ürünü almaya zorlanmaz. Her siyasî tercih, her çeşit tat tatmin edilir. Bir çoğunluğun veya siyaset bakımından güçlü olanların bir azınlık üzerinde tiranlık yapması yerine, her bir birey tam olarak istediği şeyin bedelini ödeyebildiği kadarına sahip olabilir.

Etkinsizlik ve sıkıntı ithamlarına verilen standart devlet cevabı halka kabahat bulmaktır: “Vergi mükellefleri bize daha fazla para vermeyecektir!” Halk resmen otobanlar, okullar ve benzer şeyler için daha fazla vergi (parası) ödemelidir. Burada, tekrar, aynı soru ortaya çıkar: “Neden özel sektör bu problemlerle karşılaşmaz?” Neden televizyon firmaları, veya çelik şirketleri genişleme için sermaye bulmada sıkıntı çekmez? Çünkü çelik ve televizyon şirketleri(nin) (bedeli) için tüketiciler ödeme yapar, bunu bir sonucu olarak (firmalar) bu işlere yatırım yaparak para kazanabilirler. Halka başarılı şekilde hizmet eden firmalar genişleme için sermaye bulmanın kolay olduğunu görürler; başarısız, etkinsiz firmalar iş alanından çıkar. Devlette yatırımcılar için hiç

bir kâr ve etkinsiz operatöre (işletmeye) yüklenen hiçbir ceza yoktur. Bu yüzden hiç kimse yatırım yapmaz ve hiç kimse başarılı fabrikaların genişleyeceğini, başarısızların ortadan kalkacağını garanti edemez. Devletin “sermayesi”ni kelimenin tam anlamıyla ona el koyarak elde etmek mecburiyetinde olması bunun sebeplerinin bazılarıdır.

Birçok insan bu problemlerin “devlet bir iş gibi idare edilse”ydi çözüleceğini düşünürler. Ve dolayısıyla posta fiyatlarının Posta Ofisi “bir kâr edene” kadar yükseltilmesini savunurlar. Şüphesiz, (böyle olsaydı) Posta Ofisi’ni kullananlar vergi mükelleflerinin yükünün bir kısmını omuzlanıyor olacaktı. Fakat, bu devletin iş gibi idare edilmesi fikrinde, ölümcül (meşum) hatalar vardır. İlk olarak, bir devlet hizmeti asla bir iş gibi idare edilemez, çünkü sermaye vergi mükelleflerinden zorla alınır. Bundan kaçınmanın hiçbir yolu yoktur. (Senet çıkararak finanse etme senetleri geri ödemek için vergilemenin gücüne dayanır.) İkinci olarak, özel sektör maliyetleri yapabildiği kadar azaltarak kâr elde edebilir. Devlet maliyetleri azaltmak zorunda değildir; hizmetlerini azaltabilir veya fiyatları yükseltebilir. Devlet hizmeti daima bir monopol veya yarı monopoldür. Bazen, Posta Ofisi’nin durumunda olduğu gibi (devlet) zorlayıcı bir monopoldür –bütün rekabet yasaklanır. Özel rekabet, eğer yasaklanmazsa, işletme açıklarını (zararlarını) kapatmak ve vergiden muaf devlet işlerine sermaye temin etmek için vergilerle boğulur.

Hesaplamayla İlgili Kaos

Devletin iş (olarak) faaliyetinde bir başka önemli problem daha vardır. Özel firmalar etkinlik modelleridir, çünkü büyük ölçüde serbest piyasa onların hesap yapmasına imkân veren fiyatları tesis eder (oluşturur) ki bu hesaplamayı firmaların kâr etmek için yapmaları gerekir. Böylece, özgür “kapitalizm” fiyatları eşyaların modern ekonomiyi oluşturan girift üretim dalları ve alanları arasında münasip bir şekilde tahsis edilir şekilde tesis etmeye meyleder. Kapitalist kâr-ve-zarar hesabı bu mucizeyi mümkün kılar –ve bir birimin (agency) merkezî planlaması olmaksızın. Gerçekte, merkezî plancılar, gerçek fiyatlandırmadan mahrum hâlde, hesap yapamaz ve bir modern-kitle üretimi ekonomisini muhafaza edemez. Kısaca, merkezî plancılar planlayamaz. Müşterilerin satın almaya zorlandığı bir malın (ürünün) başarısını ölçmenin hiçbir yolu yoktur. Ve devlet her ne zaman bir işe girerse, fiyatı biraz daha çarpıtır ve hesaplamayı bozar. Kısaca, her devlet işletmesi ekonomik sisteminin hesaplama kaosu odasına bir bozucu (unsur) dâhil etmiş olur.

O zaman, ekonomik problemlerimizin devlet işletmelerinde merkezîleşmesi hiç şaşırtıcı değildir. Devlet sahipliği çözülemez çatışmaları, kaçınılmaz etkinsizliği ve yaşama standartlarının gerilemesini besler. Özel sahiplik barış, karşılıklı uyum, büyük etkinlik ve hayat standartlarında dikkate değer gelişme getirir.

Çeviren: Atilla Yayla

Liberal Düşünce